

دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی

پایان نامه

جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد رشته مشاوره و راهنمایی

عنوان :

بررسی تاثیر کارگاه آموزشی ایماگوتراپی بر میزان صمیمیت زوجین ساکن شهر تهران

استاد راهنما :

دکتر طیبه زندی پور

دانشجو :

شیوا فلاح

مهر ۱۳۸۹

کلیه دستاوردهای ناشی از این تحقیق ، متعلق به دانشگاه الزهراء (س) می باشد .

تقدیم به :

پدر و مادرم که به من آموختند که چگونه چون کوه باید استوار بود و در مقابله با مشکلات از هیچ چیز نهراسید .

خواهر نازنینم که با فداکاری و محبت خود مرا یاری نمود .

همسرم که همواره در کنارم بود و صبورانه مشکلات دوران تحصیل مرا تحمل کرد .

پسر کوچکم " محمد عرفان " ، که زیباترین لحظات دوران کودکی اش با دوران تحصیل من همراه گشت و با نگاه های معصومانه اش در این راه با من سهیم شد .

از زحمات استاد عزیزم سرکار خانم دکتر زندی پور صمیمانه قدردانی می کنم که با بزرگواری مثال زدنی ، همواره راهنمای من بودند و چون چراغی در برابرم ، روشنگر راهی بودند که همانا مسیر کسب دانش و معرفت و پژوهش است .

از استاد عزیزم سرکار خانم دکتر پورشهریاری نیز صمیمانه قدردانی می کنم که همواره مشوق و راهنمای من بودند و اشتیاق به پژوهش را در من بوجود آوردند .

و نیز از تمامی اساتید عزیزم که در طی دوران تحصیل از وجودشان بهره مند شدم ، سپاسگزارم .

و از کلیه کسانی که مرا در انجام این پژوهش یاری نمودند ، کمال تشکر را دارم .

چکیده

هدف پژوهش حاضر ، بررسی تأثیر کارگاه آموزشی ایماگوتراپی بر میزان صمیمیت زوجین است .

روش تحقیق ، شبه آزمایشی و طرح پیش آزمون - پس آزمون با گروه کنترل ، است . جامعه آماری ، شامل زوجینی است که به دلیل مشکلات زناشویی به یکی از مراکز مشاوره شهر تهران (مرکز مشاوره و خدمات روانشناختی نیک اندیشان) در سال ۸۸-۸۷ ، مراجعه کرده اند ؛ نمونه آماری متشکل از ۱۲ زوج (۲۴ نفر) است که به شیوه نمونه گیری در دسترس ، انتخاب شدند و سپس در دو گروه آزمایش و کنترل ، جایگزین شدند .

ابزار اندازه گیری ، پرسشنامه صمیمیت زوجین (MIQ) و تکنیک های رویکرد ایماگوتراپی ، است .

گروه آزمایش ، در یک دوره کوتاه مدت ، در ۶ جلسه کارگاه آموزشی ایماگوتراپی شرکت کردند ؛ یافته های تحقیق ، با استفاده از روش تحلیل کوواریانس ، مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت . نتایج تحقیق نشان داد که کاربرد تکنیک های رویکرد ایماگوتراپی ، میزان صمیمیت کلی زوجین را افزایش داده است ؛ همچنین در مورد خرده مقیاس های علاقه و تعهد ، افزایش معناداری در گروه آزمایش نسبت به گروه کنترل مشاهده شد اما در مورد خرده مقیاس توافق و صداقت ، افزایش معناداری مشاهده نشد .

پیشنهاد می شود که مشاوران خانواده ، فنون این رویکرد را برای افزایش صمیمیت و درمان مشکلات مربوط به صمیمیت زناشویی بکار ببرند .

کلید واژه ها : ایماگوتراپی ، مشکلات زناشویی ، صمیمیت زناشویی ، زوجین .

فهرست

صفحه	عنوان
۱۴	فصل اول: کلیات پژوهش
۱۵	مقدمه
۱۸	بیان مسأله
۲۱	اهداف پژوهش و ضرورت آن
۲۳	فرضیات پژوهش
۲۳	متغیرهای پژوهش
۲۴	تعاریف مفهومی و عملیاتی متغیرها
۲۴	تعریف مفهومی رویکرد IRT
۲۴	تعریف مفهومی صمیمیت

۲۵.....	تعریف عملیاتی رویکرد IRT
۲۵.....	تعریف عملیاتی صمیمیت
۲۶.....	فصل دوم: ادبیات و پیشینه پژوهش
۲۷.....	بخش اول : نظریه ایماگوتراپی
۲۷.....	مقدمه
۲۸.....	ایماگو چیست ؟
۳۰.....	زیربنای نظری ایماگوتراپی
۳۱.....	نظریه گشتالت
۳۲.....	نظریه تحلیل رفتار متقابل
۳۲.....	نظریه دل‌بستگی
۳۳.....	نظریه راجرز
۳۴.....	نظریه یونگ
۳۵.....	نظریه رفتاردرمانی
۳۶.....	مفاهیم نظری ایماگوتراپی
۳۶.....	سفر کیهانی

۳۸.....	سفر تکاملی.....
۴۰.....	سفر روانشناختی.....
۴۴.....	سفر اجتماعی.....
۴۴.....	فرایند انتخاب همسر.....
۴۵.....	عشق رمانتیک.....
۴۶.....	جنگ قدرت.....
۴۷.....	عشق حقیقی.....
۴۷.....	فضای ازدواج.....
۴۸.....	نظریه خروج.....
۴۹.....	تکنیک های ایماگوتراپی.....
۵۰.....	گفتگوی زوجین.....
۵۳.....	بخش دوم : صمیمیت.....
۵۳.....	صمیمیت و تعاریف مربوط به آن.....
۵۵.....	مدل رشدی گستره زندگی.....
۵۶.....	مدل انگیزشی.....

۵۷	مدل تعادلی.....
۵۷	مدل برابری.....
۵۸	یک رویکرد یکپارچه نسبت به صمیمیت.....
۵۹	انواع صمیمیت.....
۶۰	عوامل موثر در صمیمیت.....
۶۱	خودافشاگری.....
۶۲	هویت.....
۶۴	جدایی از خانواده اصلی.....
۶۴	صمیمیت و سلامت روانی.....
۶۵	جمع بندی.....
۶۷	پیشینه پژوهش.....
۶۷	تحقیقات انجام شده در داخل.....
۶۸	تحقیقات انجام شده در خارج.....
۷۱	فصل سوم : روش پژوهش
۷۲	مقدمه.....

۷۲	جامعه آماری
۷۲	نمونه و روش نمونه گیری
۷۴	ابزار پژوهش
۷۴	پرسشنامه صمیمیت زناشویی
۷۵	اعتبار پرسشنامه
۷۶	روایی پرسشنامه
۷۷	روش نمره گذاری
۷۸	تکنیک های ایماگوتراپی
۷۸	روش اجرای پژوهش
۷۹	طرح پژوهش
۷۹	روش تجزیه و تحلیل داده ها
۸۰	فصل چهارم : تجزیه و تحلیل داده ها
۸۱	بخش اول : آمار توصیفی
۸۶	بخش دوم : آمار استنباطی
۹۱	فصل پنجم : بحث و نتیجه گیری

محدودیت ها ۹۹

پیشنهادات ۱۰۰

منابع ۱۰۲

منابع فارسی ۱۰۲

منابع انگلیسی ۱۰۴

پیوست ۱۱۲

فهرست جداول و نمودارها

صفحه	عنوان
۴۱.....	جدول ۱-۲: مراحل رشد روانی خود.....
۴۲.....	جدول ۲-۲: ویژگی های مراحل رشد روانی و مراقبان اولیه کودک.....
۷۳.....	جدول ۱-۳: مشخصات زوجین در دو گروه آزمایش و کنترل.....
۷۵.....	جدول ۲-۳: شماره سوالات مربوط به هر یک از خرده مقیاس ها.....
۷۶.....	جدول ۳-۳: ضرایب آلفای کرونباخ برای هر یک از خرده مقیاس ها.....
	جدول ۴-۳: همبستگی بین خرده مقیاس های پرسشنامه صمیمیت زناشویی (MIQ) و سایر پرسشنامه های مرتبط با عملکرد زناشویی.....
۷۷.....	
	جدول ۱-۴: شاخص های توصیفی مربوط به هر یک از خرده مقیاس ها برای زوجین در دو گروه آزمایش و کنترل در پیش آزمون.....
۸۱.....	
۸۲.....	نمودار ۱-۴: میانگین نمرات زوجین در هر یک از خرده مقیاس ها در پیش آزمون.....
	جدول ۲-۴: شاخص های توصیفی مربوط به هر یک از خرده مقیاس ها برای زوجین در دو گروه

- آزمایش و کنترل در پس آزمون.....۸۳
- نمودار ۲-۴ : میانگین نمرات زوجین در هر یک از خرده مقیاس ها در پس آزمون.....۸۴
- نمودار ۳-۴ : میانگین نمره کل زوجین در پیش آزمون و پس آزمون.....۸۵
- جدول ۳-۴: تحلیل کوواریانس برای نمره کل آزمون در میان زوجین.....۸۶
- جدول ۴-۴ : تحلیل کوواریانس برای خرده مقیاس توافق میان زوجین.....۸۷
- جدول ۵-۴: تحلیل کوواریانس برای خرده مقیاس صداقت زوجین.....۸۸
- جدول ۶-۴: تحلیل کوواریانس برای خرده مقیاس علاقه میان زوجین.....۸۹
- جدول ۷-۴ : تحلیل کوواریانس برای خرده مقیاس تعهد میان زوجین.....۹۰

فصل اول :

کلیات پژوهش

مقدمه

ازدواج به عنوان مهمترین و عالی ترین رسم اجتماعی برای دستیابی به نیازهای عاطفی افراد ، همواره مورد تایید بوده است . ازدواج ، رابطه ای انسانی ، پیچیده ، ظریف و پویاست که از ویژگیهای خاصی برخوردار است . دلایل اصلی ازدواج ، عمدتاً بدست آوردن عشق و محبت ، داشتن شریک و همراه زندگی ، ارضاء انتظارات عاطفی - روانی و افزایش شادی و خشنودی است (نوابی نژاد ، ۱۳۸۰) .

تغییر اساسی و دستیابی به اهداف ازدواج ، مستلزم تغییر انتظارات ، وظایف ، نقش ها و افزایش مهارت همسران برای تحقق این اهداف و نیازهاست . مطالعات و تجارب بالینی نشان می دهد که در جامعه معاصر ، زوج ها مشکلات شدید و فراگیری را در هنگام برقراری و حفظ روابط صمیمانه و ارضاء انتظارات و نیازهای یکدیگر ، تجربه می کنند . ایجاد و حفظ روابط صمیمانه و ارضاء نیازهای عاطفی و روانی در جریان ازدواج ، یک مهارت و هنر است که علاوه بر سلامت روانی و تجارب سالم اولیه ، نیازمند داشتن نگرش های منطقی و کسب مهارت ها و انجام وظایف خاصی است . (باگاروزی^۱ ، ۲۰۰۱) .

بدیهی است که سعادت و سلامت خانواده ، به وجود ارتباطات صمیمانه و سالم و سازنده بین زوجین بستگی دارد و چنانچه پایه و بنیاد خانواده از استحکام لازم برخوردار نباشد ، پیامد چنین خانواده هایی ، وجود جوی منفی ، فضایی بی روح و افرادی است که ممکن است دچار انواع مشکلات جسمی و روحی و... ، شوند (عرفانی اکبری ، ۱۳۷۸) .

^۱ - Bagarozzi

صمیمیت در ازدواج، اهمیت دارد زیرا تعهد زوجین نسبت به ثبات ارتباط را محکم می کند و به طور مثبتی، با سازگاری و رضایت زناشویی همراه است (هلر و وود^۲، ۱۹۹۸).

مطالعات، نشان می دهد که برخورداری از صمیمیت در میان زوجین، از عوامل مهم ایجاد ازدواج های پایدار است (کرافورد و آنگر^۳، به نقل از حسینیان و خمسه، ۱۳۸۷).

درمواقعی که روابط صمیمانه بین زن و شوهر خدشه دار شود، تفاهم زناشویی کاهش می یابد و عوارض مخرب و منفی در بهداشت روانی خانواده و همچنین بهداشت روانی فرزندان ایجاد می شود (میلانی فر، ۱۳۷۶).

همچنین، اجتناب از برقراری روابط صمیمانه، از عواملی است که موجب شکست در زندگی خانوادگی می شود (بلوم^۴، ۲۰۰۶).

با مطرح شدن موضوعی مانند "روابط بین فردی"^۵، در روانشناسی خانواده و قلمداد کردن روابط صمیمی بین زوجین به عنوان یک عامل مهم در تداوم و پایداری رابطه، این رابطه (رابطه صمیمانه)، جایگاه خاصی در زندگی زناشویی یافته است به گونه ای که نظریه پردازی ها درباره خانواده، به اهمیت پیوند صمیمانه میان زوجین، تأکید می کند و آن را برای ایجاد هویت خانوادگی مطمئن، لازم می داند؛ صمیمیت، با ایجاد یک بُعد مثبت در زندگی زناشویی و تأمین بهداشت روانی اعضای خانواده، عاملی محافظت کننده و نیرومند در برابر مشکلات فردی و اجتماعی است و تأکید بر روابط صمیمی میان زوجین در خانواده در مقایسه با رویکردهایی که دیدگاه های فردی

² - Heller & Wood

³ - Crawford & Unger

⁴ - Blume

⁵ - Interpersonal Relationship

دارند ، به درک و شناخت بهتر رفتارهای مشکل ساز و تغییر آنها کمک می کند (حسینیان و خمسه ، ۱۳۸۷) .

برای درمان مشکلات مربوط به صمیمیت زوجین ، رویکردهای متعددی نظیر روان-تحلیلی ، شناختی-رفتاری ، ارتباط درمانی ، روانی-آموزشی و ... وجود دارد . هر رویکردی بر اساس تبیین های خاص خود از روابط صمیمانه همسران ، روش های درمانی و آموزشی ویژه ای برای افزایش صمیمیت و حل مشکلات مربوط به صمیمیت ، ارائه می کند که رویکرد ایماگوتراپی^۶ (تصویرسازی ارتباطی) ، یکی از این روش هاست .

رویکرد ایماگوتراپی ، که اولین بار توسط هارویل هندریکس^۷ در سال ۱۹۸۸ ، مطرح شد ، یک درمان کوتاه مدت است که بینش و مهارت های عملی را ترکیب می کند . ایماگوتراپی ، برنامه آموزش و درمان را برای کمک به زوجین ، در جهت اصلاح روابط شان ، ترکیب می کند (لاکت و هانا^۸ ، ۱۹۹۶).

پیش زمینه این دیدگاه ، نظریه روان تحلیلی فروید و همکارانش ، نظریه یونگ ، نظریه دل بستگی و روابط شیء ، نظریه گشتالت و نظریه یادگیری اجتماعی می باشد . این دیدگاه بر تأثیر تعامل اشخاص روی یکدیگر تأکید می کند . این رویکرد ، اداره درمان را به زوجین محول می کند و از قدرت رابطه به عنوان منبع التیام استفاده می کند . در این دیدگاه ، هدف درمان ، تلاش برای تسهیل ارتباط زوجین است . قلب این دیدگاه ، کمک به زوجین برای برقراری ارتباط سالم با یکدیگر و همدلی بیشتر برای درک یکدیگر از طریق مکالمه و گفتگوی آگاهانه و ایجاد یک محیط امن برای ارضاء نیازها و التیام زخم های کودکی است (براون ، ۱۹۹۹) .

^۶ - Imago Therapy

^۷ - Harville Hendrix

^۸ - Luquet & Hannah

این دیدگاه معتقد است که مراحل رشد دوران کودکی به خصوص روابط اولیه فرد با والدین بر روابط زناشویی، تأثیر دارد. انتخاب همسر و روابط زناشویی، تنها یک فرایند آگاهانه نیست، بلکه بخش مهمی از آن ناخودآگاه بوده و در نتیجه نیاز به تکمیل مراحل ناتمام دوران کودکی و التیام زخم های عاطفی وجود دارد. در این روش همسران می توانند با درک فرایندهای ناخودآگاه در خود و همسرشان، مهارت هایی را برای التیام زخم های دوران کودکی و ایجاد رفتارهای سالم، یاد بگیرند. همسران با تبدیل ازدواج و رابطه ناخودآگاه به یک رابطه آگاهانه، می توانند عشق و صمیمیت مورد نیاز خود را به دست آورند (هندریکس، ۱۹۹۳؛ لیپتروت^۹، ۱۹۹۴).

بیان مساله

ایماگو تراپی (IRT)^{۱۰}، یک رویکرد منحصر به فرد نسبت به زوج درمانی است که بر مبنای تکنیک هایی است که اولین بار توسط هارویل هندریکس در سال ۱۹۸۸ در کتاب "عشق مورد نظر شما"^{۱۱}، مطرح شده، ارائه شده است.

IRT، بر این فرض استوار است که تجارب دوران کودکی ما، تصویر ناخودآگاهی را شکل می دهد که ایماگو (IMAGO) نامیده می شود که در واقع معادل لاتین IMAGE، است. این تصاویر نقش زیادی در شکل گیری هویت ما و انتخاب شریک زندگیمان دارد. اغلب این نیروهای ناهشیار که ما را به سوی شریک زندگیمان جذب می کنند، منبعی برای تعارض ها هستند که در هر رابطه متعهدانه ای بوجود می آید. این رویکرد برای افزایش امنیت عاطفی زوجین، افزایش

⁹ - Liphrott

¹⁰ - Imago Relationship Therapy

¹¹ - Getting the love you want

صمیمیت و بطور کلی برای بهبود روابط زوجین ، طراحی شده و روش مفیدی برای کمک به زوجین فراهم می کند تا در مسیر عشق حقیقی قرار بگیرند . (فاستر^{۱۲} ، ۲۰۰۸)

IRT ، رویکردی است که به تاثیر افراد مهم در زندگی فرد می پردازد و اینکه چگونه سالهای اولیه دوران کودکی ، بر شخصیت فعلی فرد اثر می گذارد و چطور می شود که افراد این تأثیرات را که در قالب ویژگیهای شخصیتی بروز می کند ، در زندگی زناشویی دخالت می دهند که ممکن است برخی از این ویژگیها ، باعث کشمکش و تعارض در زندگی زناشویی گردد (لیپتروت ، ۲۰۰۳) .

این رویکرد به زوجین کمک می کند تا به نیازهای رشدی ناهشیار خود که موجب ایجاد تعارض ها می شود ، دسترسی یابند و آنها را به سطح هشیاری بیاورند تا بتوانند امنیت را برای یکدیگر فراهم کنند و در مسیر عشق حقیقی ، صمیمیت و شور و اشتیاق و شادکامی قرار بگیرند . (اشلیفر^{۱۳} ، ۱۹۹۶) .

مطالعات متعدد نشان داده است که نبود روابط صمیمانه ، می تواند منجر به ابتلای افراد به انواع اختلالات روانی از جمله افسردگی شود که یکی از عوامل اصلی مراجعه افراد به مراکز روانپزشکی است (ویرینگ^{۱۴} ، ۱۹۸۱) .

لوییس^{۱۵} و همکاران (۱۹۷۶) در مطالعه ای ، بیان کردند که ایجاد موقعیتهایی برای صمیمیت ، یک عامل تعیین کننده برای عملکرد مطلوب خانواده است . همچنین وایلنت^{۱۶} (۱۹۷۸)

¹² - Foster

¹³ - Schliefer

¹⁴ - Waring

¹⁵ - Lewis & et al

¹⁶ - Villant

(، بیان کرد که توانایی حفظ صمیمیت در روابط دوران بزرگسالی ، یکی از عوامل تعیین کننده سلامت روانی افراد است .

وجود صمیمیت بین زوجین یکی از عوامل تعیین کننده برای عملکرد مطلوب خانواده است ، اما با وجود اهمیت صمیمیت در روابط زناشویی ، تا کنون تحقیقات کاربردی اندکی در این زمینه انجام شده است ؛ لذا در این پژوهش ، سعی می شود تا به بررسی تاثیر آموزش تکنیک های ایماگوتراپی در قالب یک کارگاه آموزشی بر میزان صمیمیت زوجین ، پرداخته شود .